

Børnene i kunstens verden

Interview med Mads Øvlisen

af Erik Lyhne

CV:

Mads Øvlisen, f. 1940

Jurist og MBA fra Stanford University. Tidligere administrerende direktør og formand for Novo Nordisk. Tidligere bestyrelsesformand for Lego A/S og Det Kongelige Teater. Adjungeret professor inden for virksomheders sociale ansvar ved Copenhagen Business School. Medlem af bestyrelsen for United Nations Global Compact, New York. Formand for Kunstrådet.

Hvilke stærke oplevelser har brændt sig fast fra din egen skoletid?

Jeg kan godt lide dit udgangspunkt, for jeg er selv præget af en lang række oplevelser gennem hele min skoletid. Der har været fantastiske lærere, som på hver deres måde har givet mig muligheder og oplevelser.

Jeg har gået i ret mange skoler, flyttende med min fars arbejde. På alle skolerne er jeg blevet inspireret og opmuntret. Lærere inden for stort set alle fag har gjort min skoletid til en spændende rejse, og givet mig store oplevelser, viden og videbegærlighed.

Er der specielle oplevelser med de musiske fag?

Ja, det tænker jeg tit på. I min under- og mellemskole havde min dansk- og sanglærer deres musikinstrumenter med i timen. Min sanglærer spillede både klarinet og klaver. Det betød, at han akkompagnerede os, når vi sang, og andre gange sad han blot og spillede for os. Dansklæreren håndterede en boghandlerviolin. Når vi gennemgik de danske digtere, sang vi ofte en sang.

Da jeg kom på Holte gymnasium, var der en enestående musikskole. Den var ledet af komponist Sven Koch, som bl.a. havde hjælp af et østeuropæisk ægtepar, der underviste i violin mv. Hver morgen var der morgensang ledsaget af gymnasiets

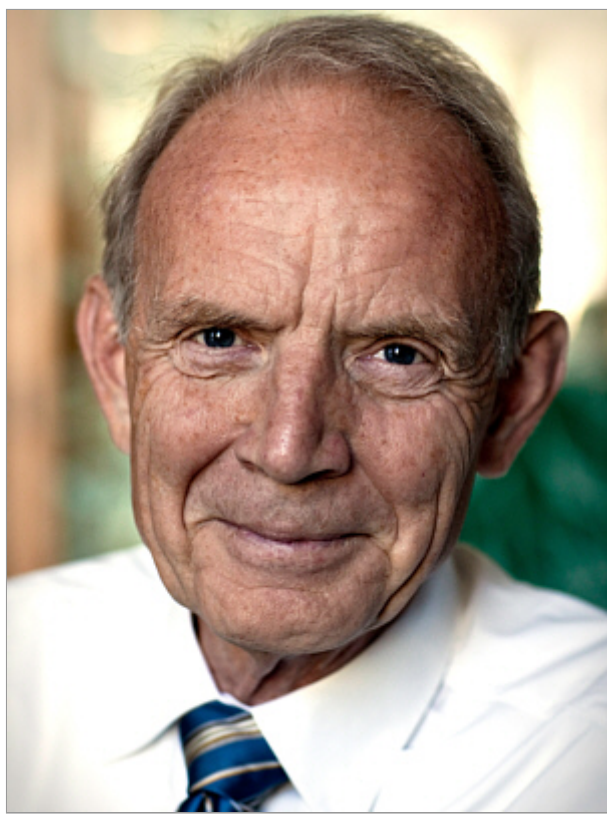
symfoniorkester. Det var en stor oplevelse, at musikken bare var der, og var en selvfølgelig del af gymnasiet. Det prægede os. Der var også formgivning og tegning, som blev varetaget af både lærere og aktive kunstnere, også det var med til at inspirere os. Det var ildsjæle, der satte sig varige spor hos børn og unge.

Hvad betyder det at starte skoledagen med musik og sang?

I min underskoletid var der morgensang stort set hver dag. Det var ikke helt så regelmæssigt senere, men på gymnasiet var det konsekvent hver dag. For mig havde det stor betydning, for jeg kommer fra en familie, hvor vi også sang meget hjemme. Jeg tror betydningen er afhængig af, hvor oplagt man selv er, når man kommer i skolen. Om det bare er noget der skal overstås, eller om det er noget, der giver én et løft. For mig var det bestemt et løft, men det gjaldt vist ikke for alle min kammerater.

Hvordan blev du selv inspireret til at arbejde med børn, kunst og kultur?

Jeg er selv født under jævne forhold, og det stod ikke skrevet nogle steder, at jeg skulle have en særlig karriere. Jeg føler selv, at den tid, jeg havde i skolen og på gymnasiet, gav mig mange muligheder. Så med udgangspunkt i mine egne oplevelser, synes jeg, at der var noget at betale tilbage, da jeg fik mulighed for det. Jeg kan ikke forestille mig meget, der er vigtigere for et samfund at investere i end uddannelsen af børn og unge. Det er indgangen.

Jeg har meget respekt for skolekoncerter, hvor orkestre kommer ud på skolerne og spiller. Jeg tror dog, at det varige udbytte af musikken kommer, når eleverne kan være aktive og deltagende. Det er, tror jeg, væsentlig mere prægende og sætter sig varige spor hos børnene.

Som formand for Kunstrådet har du været meget fremme med øget fokus på børn og unges møde med de musiske fag?

Det har ikke været min eneste interesse, men det er rigtigt, at jeg har været fremme med dette emne i flere sammenhænge. Det udgangspunkt, jeg har haft både i mit arbejde i Kunstrådet og i mit arbejde som virksomhedsleder, er, at jeg er overbevist om, at oplevelsen af musiske indtryk kan være med til at rykke dig og din opfattelse af virkeligheden og hverdagen. I virksomheden er man afhængig af fornyelse. Min tanke er, at man ved siden af den faglige dygtighed og de faglige indtryk skal have nogle musiske indtryk, der kan inspirere til fornyelse.

Jeg mener, at kunsten er god, når den kan rykke og få dig til at se anderledes på tingene. Jeg har gennem hele min erhvervskarriere primært brugt billedkunst, men også musik som inspirationskilde for mine medarbejdere. Jeg har brugt kunsten til at sende et signal, at man skal passe på ikke at blive fanget i vanetænkningen. Vi har f.eks. en af landets største samlinger af billedkunst på Novo Nordisk, som jeg har indkøbt for at kunne stimulere en debat om "hvad er nu det?", "hvorfor nu det?". I det håb at folk kunne tage inspirationen med over i deres egen faglighed og spørge, om det nu var så nødvendigt at løse problemerne på samme måde. Kunne det ikke gøres anderledes? Lidt provokation for at skubbe til hverdagstænkningen. God kunst, det være sig musik, billede eller skuespil, kan tvinge dig til at reflektere. Det kan godt være, at det kun er i få øjeblikke, men har kunsten først fået rokket lidt ved din opfattelse af virkeligheden, så har den nok gjort dig til et mere iagttagende menneske.

Hvad kan mødet med kunstnere give børnene?

I Kunstrådet har vi en huskunstnerordning, hvor institutioner kan tilknytte en kunstner i forbindelse med projekter. Ordningen var egentlig strøget af finansloven, men nu er den kæmpet på plads igen. Vi har taget udgangspunkt i Bamfordrapporten: "The ildsjæl in the classroom". Heri bekræftes, at børns færdigheder i at fantasere og abstrahere skærpes, når de arbejder med kunst og kultur. Det er evner, som der også er brug for i andre fag. Desuden tror jeg, at jo tidligere børn får mulighed for at beskæftige sig med kunst, at den så at sige leges ind i dem, jo mere naturligt bliver deres forhold til kunsten. Mange voksne har et næsten ærbødigt forhold til kunst, fordi de møder den alt for sent i livet. De møder den som noget der skal beskues på museer eller sidde stille til i koncertsale.

Jeg har selv været så heldig, at nogle af mine venner fra gymnasiet er blevet kunstnere. I mine unge år gik jeg sammen med dem i deres værksteder og så, hvordan malerkunsten blev til. Det har betydet meget for det syn, jeg har på mødet med kunsten og kunstnere i dag.

Det er en af grundene til, at jeg har kæmpet for børns mulighed for at kunne møde en arbejdende kunstner på deres institution eller skole, som kunne inspirere dem i skolehverdagen.

Hvad med den levende musik?

Mit forhold til musik er da givet præget af det møde, jeg havde i gymnasiet med lærere og professionelle musikere. Mange af mine klassekammerater er da også senere gået den vej. Den nære kontakt med den levende musik har betydet meget for min glæde ved den.

Jeg har meget respekt for skolekoncerter, hvor orkestre kommer ud på skolerne og spiller. Jeg tror dog, at det varige udbytte af musikken kommer, når eleverne kan være aktive og deltagende. Det kan f.eks. være i en ugelang proces med skabelse og opførelse af en lille musikforestilling. Det er, tror jeg, væsentlig mere prægende og sætter sig varige spor hos børnene.

Det, udøvende kunstnere kan give, er et supplement til skolens undervisning. Og sådan bør det efter min mening også være. For det primære er, at det er veluddannede lærere, der har det pædagogiske ansvar. Jeg lægger vægt på, at det bidrag kunstneren kommer med først og fremmest er kunstnerisk.

At få aktive kunstnere ind på skolen kan give noget begge veje. Mange af de kunstnere, vi har brugt i huskunstnerordningen, siger at de har fået lige så meget ud af samværet med børnene, som børnene har fået. Det inspirerer deres praksis.

Hvordan kan disse erfaringer afspejles i læreruddannelsen?

Jeg tror, det er meget nødvendigt at opsamle alle de erfaringer, der gøres i dette arbejde med børnene. Her ser Kunstrådet gerne, at professionshøjskolerne inddrages i arbejdet med at skabe netværk og erfaringsudveksling mellem de lærere, skoler og kunstneriske grupper, der arbejder med disse projekter. Det kan forhåbentlig være med til at sætte spor i læreruddannelsen og styrke de musiske fag igen.

Jeg tænker først og fremmest på, at disse fag skal veje lige så tungt

som de øvrige fag. Det er svært at se, at det at have et musisk fag i 1 time om ugen tjener et særligt formål.

De musiske fag skal have deres egen værdi. De skal ikke blot være hjælpefag til andre fag. Det skal ikke være fag, hvor man tænker, at nu skal vi lige ind og slappe lidt af. Fagene skal anerkendes, fordi vi ved, at de har en betydende effekt for børnene, og det hører med til den almene dannelse.

Du skriver i en kronik, at man skal sammentænke de musiske fag med de mere formelle fag. Vil du uddybe det?

Jeg tænker først og fremmest på, at disse fag skal veje lige så tungt som de øvrige fag. Det er svært at se, at det at have et musisk fag i 1 time om ugen tjener et særligt formål. De musiske fag skal have deres egen værdi. De skal ikke blot være hjælpefag til andre fag. Det skal ikke være fag, hvor man tænker, at nu skal vi lige ind og slappe lidt af. Fagene skal anerkendes, fordi vi ved, at de har en betydende effekt for børnene, og det hører med til den almene dannelse. Det kan godt være, at det ikke er moderne at tænke på den måde, men jeg mener, at det ikke er nok at kunne regne og skrive. Børnene skal også besidde færdigheder inden for de musiske fag. Jeg mener, at det er vigtigt, at både uddannelsesstederne og underviserne finder sammen og husker på, hvad der er det essentielle for børnenes udvikling: At de får nysgerrighed, paratviden og begejstring for at lære.

Hvordan skal lærerne få tid til det?

Når man sammenligner med den tid, som en lærer bruger til evaluering og på at lave udviklingsplaner med den ene time man har i musik, så hænger det ikke sammen. Det må være svært at finde plads og ro til at kunne begejstre børnene i musikfaget og give dem mulighed for at søge mere viden i musikkens verden. Jeg synes, det er en forkert prioritering. Det handler også om, at vi skal kunne give undervisere mere viden om betydningen af at arbejde i det musiske felt. Vi skal sørge for, at evalueringerne også er til glæde for lærerne og for udviklingen af fagene. Altså en anden måde at tænke evaluering på. Jeg tror børnene ville få mere ud af, at man brugte evalueringstiden på at sidde og synge for fuld hals og få en oplevelse med musikken. Bamfordrapporten siger også, at Danmark er et af de lande, hvor der er færrest elever pr. lærer. Men samtidig også, at Danmark er et af de lande, hvor lærerne tilbringer mindst tid sammen med eleverne. Hvis hun har ret i denne antagelse, betyder det, at der ligger en hel del andre opgaver for lærerne, som man burde gå igennem og omprioritere. Så kunne vi få et løft i undervisningen for børnene skyld.

Det ikke er nok at kunne regne og skrive. Børnene skal også besidde færdigheder inden for de musiske fag.

Når man sammenligner med den tid, som en lærer bruger til evaluering og på at lave udviklingsplaner med den ene time man har i musik, så hænger det ikke sammen.

Det er vigtigt, at lærerne spiller på mange strenge, men også vigtig at man får nye strenge at spille på. At der også er plads til at glemme verden gennem musiske oplevelser.

Efteruddannelse af lærerne indenfor de musiske fag har været stort set ikke eksisterende i flere år. Det er vel en nødvendighed at få den på banen igen for at kunne gennemføre dine og Kunstrådets visioner?

Det er vigtigt, at lærerne spiller på mange strenge, men også vigtig at man får nye strenge at spille på. At der også er plads til at glemme verden gennem musiske oplevelser. Det er derfor, vi skal blive ved med at investere i disse områder, også indenfor efteruddannelse. Det er derfor, huskinstnerordningen er så vigtig. Ligesom kunstnerne siger, at de får meget ud af dette arbejde, kan det også være en form for efteruddannelse af lærerne.

Den begejstring, der har været i disse projekter, smitter. Da de ville lukke denne ordning, tænkte jeg, at det ville være rigtig sørgeligt med al den erfaring, der ville blive smidt ud. Tænk på alle de lærere og kunstnere, der har fået gode oplevelser og erfaringer gennem dette samarbejde. Tænk på alle de ildsjæle, der har brugt dage og timer uden for skemaerne på at engagere sig i store og små projekter. Ved at lukke for disse muligheder bomber man alle erfaringerne ned i et stort hul i jorden, og de går tabt. Så bliver begejstringen og energien svær at mobilisere næste gang, der skal køres et forsøg. Vi skal passe på ildsjælene.

Du brugte udtrykket "at glemme verden". Skal børn også have mulighed for at komme op at flyve og glemme verden?

Ja, i den grad, for det er en at de få måder, hvor du kan se på verden med nye øjne. Når man for et øjeblik glemmer verden, slippes vanetænkningen. Hvis man ikke gør det, lærer man ikke at se anderledes på tingene. Også i den proces spiller oplevelsen med kunst en rolle.

Jeg synes, at vi savner håndfaste beviser på, at musiske oplevelser med børn har sin berettigelse?

Det er vel et af de store problemer ved en resultatorienteret tænkning. Man kan måske også kalde det en cigarkassetænkning, hvor man får betaling når de målbare resultater tikker ind, og der er kunder i butikken.

Hvis man hele tiden skal starte med at argumentere for nytteværdien af arbejdet med kunst og de musiske fag, så går man galt i byen. Det er også en hel forkert præmis. Kunst og kultur er en vigtig del af vores hverdag, men den skal ikke primært støttes som et værktøj, men fordi den er en væsentlig del af vores erkendelsesunivers.

Hvis man hele tiden skal starte med at argumentere for nytteværdien af arbejdet med kunst og de musiske fag, så går man galt i byen. Det er også en hel forkert præmis. Kunst og kultur er en vigtig del af vores hverdag, men den skal ikke primært støttes som et værktøj, men fordi den er en væsentlig del af vores erkendelsesunivers

Kunstrådet forsøger at råbe "vagt i gevær" og håber, at der er en stigende forståelse for det i vores samfund. Navnlig, at der er en politisk accept af, at sådan skal det være. Hvis et alment argument med at sprogene reduceres, ikke kan slå igennem, må politikerne stille sig selv spørgsmålet om, hvordan vi kan blive ved med at være et førende innovationssamfund og udvikle vores velstand og internationale konkurrenceevne, hvis vi ikke giver vores børn noget af den ballast, der gør dem til fornyende mennesker?

Står du ikke alene på den platform?

Jo, måske. Men når jeg alligevel prøver at kaste mig ud i at argumentere og kæmpe for det, er det dybest set, fordi jeg tror på det. Jeg synes også som før sagt, at jeg er forpligtet til at slå de slag, der skal til. Jeg er i hvert fald indrettet sådan, at jeg ikke kan finde mig i ikke at være aktivt deltagende i områder, jeg finder vigtige både for mig selv og de kommende generationer.

Du og flere andre ledende erhvervsfolk efterspørger mere kreativitet og innovation i uddannelsen af børn. Hvordan skal det ske?

Nu kommer jeg selv fra en meget forskningstung virksomhed, hvor vi har haft stort behov for, at samfundet uddannede meget dygtige forskere, og jeg mener, at vi i erhvervslivet skal have stor respekt for det uddannelsessystem, vi har. Vi er som gruppe ikke fremadskuende nok til at kunne blande os i dimensioneringen og indholdet af grunduddannelserne. Jeg tvivler meget på, at vi på dette felt har indsigt nok til at klæde kandidaterne på til at kunne løse morgendagens, men snarere gårsdagens opgaver.

Derfor må det være en national opgave at lægge rammerne for uddannelserne. Men til gengæld må det så være et system, hvor det faglige er i centrum. Hvor det også er de pædagogisk ansvarlige, uanset om det er professorer eller lærere, der har ansvaret for indholdet i undervisningen.

H.C. Andersen og Carl Nielsen skriver om, at børn er født med skabende evner. Loris Malaguzzi siger det nok mest slagkraftigt, at børn fødes med 100 sprog, men mister de 99. Hvad kan vi gøre for at fastholde børns 100 sprog?

Kunstrådet forsøger at råbe "vagt i gevær" og håber, at der er en stigende forståelse for det i vores samfund. Navnlig, at der er en politisk accept af, at sådan skal det være. Hvis et alment argument med at sprogene reduceres, ikke kan slå igennem, må politikerne stille sig selv spørgsmålet om, hvordan vi kan blive ved med at være et førende innovationssamfund og udvikle vores velstand og internationale konkurrenceevne, hvis vi ikke giver vores børn noget af den ballast, der gør dem til fornyende mennesker?

Adskiller musik sig fra de andre kunstneriske fag?

Jeg har altid været ked af, at jeg ikke blev dygtig nok til at spille. Men jeg kan se på de udøvende musikere jeg kender, at den glæde og den udvikling, det giver at indgå i et musikalsk sammenspil, er fantastisk positivt. Evnen til at lytte efter hinanden, evnen til at indrette sig efter hinanden og sammen skabe noget, er af kæmpe betydning. Det er det samme i et kor. Jeg har sunget i adskillige kor, og det er en stor glæde at stå og juble. Efter kortimen går man både lidt udmattet men også lidt høj derfra. Den slags oplevelser skal man da ha'! Jeg synes, at sangens år var et rigtig godt initiativ, men jeg kunne godt tænke mig, at det var sangens år hvert eneste år.

Hvordan harmonerer kanontænkningen med din måde at tænke uddannelse på?

Jeg har det fint med en kanontænkning, alt den stund den kan bruges til at minde børnene om, at der er nogle ting, der har været væsentlig i vores samfund. Men da det til enhver tid er en samtidig opfattelse af, hvad der er vigtigt, så mener jeg, at en kanon skal udskiftes rimelig ofte, så den til stadighed har en relevans. Man kunne også spørge sig selv, om den nuværende kanon allerede er glemt og sat ind i en bogreol? Eller om den stadigvæk lever og er funktionsduelig?

Hvad er din ønskedrøm om fremtidens skole?

Jeg ville ønske, at jeg kunne beskrive det klart. Jeg havde det selv sådan, at jeg glædede mig til at komme tilbage til skolen efter sommerferien. De fleste lærere, jeg har mødt, har inspireret mig og givet mig muligheder ved at tro på mig. Når de gav os opgaver, så vidste de, hvad der stimulerede hver enkelt, og hvad vi var interesserede i. De gav os muligheder. Så mit ønske for børnene og for skolen er, at man giver lærerne stor mulighed for at dygtiggøre sig pædagogisk og giver dem den tid og de frihedsgrader, der skal til for at kunne – og kunne glæde sig over – at lære og lege kunsten ind i børnene.